

Zemědělské školství a problematika nezaměstnanosti

Petr Koluch

S problémy nezaměstnanosti se v naší společnosti setkáváme téměř po šedesáti letech. Nikdo z mladých lidí v produktivním věku se s nezaměstnaností v dnešní podobě nemohl osobně setkat; celá populace je na tento problém tedy nepřipravena. Pro většinu obyvatelstva je to proto jev neznámý, posuzovaný a prožívaný negativně; je spojován s pocity prohry, ohrožení a neúspěšnosti. Jak je však známo z nejmypělejších států světa, je nezaměstnanost nutnou součástí tržní ekonomiky. Do budoucna je proto nutno s nezaměstnaností počítat jako s trvalým průvodním jevem naší společnosti, která se na ni musí připravit, do určité míry ji může regulovat a předcházet jí.

Současné zkušenosti jsou plně v souladu s údaji odborné literatury, v níž je ztráta zaměstnání řazena do náročných životních situací, podobně jako je tomu například u vážného onemocnění, při ztrátě blízké osoby, při odchodu do důchodu, rozpadu rodiny atd. (Čáp a Dytrych, 1968). Tyto události není možno řadit podle jejich závažnosti, vytvořit nějaký „žebříček“ náročných životních situací. Jejich míra a dosah pro určitou konkrétní osobnost je dána vnějšími i vnitřními podmínkami, z nichž je nejzávažnější celý dosavadní psychosociální vývoj jedince. Pro někoho tedy může znamenat ztráta zaměstnání velmi vážnou traumatizaci, nejtěžší, jakou kdy prožil, pro někoho je to však jen nepříjemná nebo dokonce vítaná změna. Většina lidí, kteří ztratí zaměstnání, tuto skutečnost prožívají jako náročnou životní situaci, při níž by měli mít odbornou podporu a pomoc. Mladí, převážně svobodní, se většinou vyrovnávají s nezaměstnaností pružněji, ale objevují se také poměrně často pocity životní neúspěšnosti, vážnější rozlady; u vysokoškoláků se objevují obavy ze zpoždění v postgraduálním studiu a ze ztráty odbornosti.

Nezaměstnanost ve všech věkových a sociálních skupinách si vyžaduje odborné poradenské služby. Ty se u nás začaly rozvíjet od r. 1990, a to především na základě zkušeností z psychologických pracovišť. Postupně se vytvořila celá síť profesního poradenství státních institucí i soukromých agentur. Smyslem poradenství je pomoci klientovi vyrovnat se s jeho problémy, pomoci mu při posuzování vlastních možností, při hodnocení životní situace atd. Poradce jej orientuje na samostatné, aktivní a tvůrčí vyrovnání s danou problematikou.

Absolventům škol věnuje úřad práce (dále jen ÚP) zvýšenou pozornost

jako rizikové skupině, v níž je sice průměrná délka nezaměstnanosti evidovaných nezaměstnaných výrazně vyšší než v ostatních sledovaných skupinách, ale jejíž příslušníci přicházejí na trh práce hromadně v krátkém časovém úseku. Závažné je také sociální ohrožení, které by s nezaměstnaností absolventů případně mohlo souviset, tj. nezformují se u nich pracovní návyky, je zde možnost začlenění absolventů do různých rizikových společenství. Závažnou skutečností je fakt, že pokud roste nezaměstnanost, jsou absolventi vytlačováni z trhu práce. Za hlavní příčinu tohoto neblahého jevu je upřednostňování pracovníků s delší praxí ze strany zaměstnavatele. Absolvent, který ukončí studium na učilišti, střední škole, na vyšší odborné nebo vysoké škole, má nárok ze zákona na dvouměsíční volno, u absolventů vysokých škol to je jednoměsíční volno. Nezaměstnaností jsou nejvíce ohroženi absolventi bez specializace (mládež, která neukončila odborné vzdělání a absolventi gymnázií) a dále ti, o jejichž odbornost není na trhu práce zájem, což se týká absolventů zemědělských škol obecně.

Umístování absolventů škol podporuje ÚP dotacemi. Řídí se při tom nabídkou a poptávkou trhu práce podle jednotlivých studijních oborů. Dotace nejsou přidělovány, pokud je po pracovnících dané profese na trhu práce poptávka (např. zahradníci, krejčí, švadleny, kuchaři, stavební technici apod.). Absolventi, kteří získali vzdělání v uvedených profesích, se na trhu práce uplatňují rychle. Naopak největší obtíže při umístování byly zaznamenány u biochemiků, pekařů, strojírenských konstruktérů a zedníků (nejde zde jen o potíže způsobené kvalitativní nabídkou na trhu práce, jak je zřejmé na příkladu zedníků).

Abychom si udělali praktickou představu o tom, jakou má souvislost zemědělské školství a problematika nezaměstnanosti, použijeme konkrétní údaje úřadu práce v Olomouci z roku 1991. Pro praktické posouzení skutečného obrazu o absolventech zemědělských škol, musíme vyjít z celkového počtu zaevidovaných absolventů všech škol, který je zachycen v tabulce 1.

V tabulce jsou uvedeni mladiství po ukončení základní školy, vyučení (SO), vyučení s maturitou (SOU), absolventi gymnázií, absolventi s úplným středoškolským odborným vzděláním (ÚSO) a absolventi VŠ. Jak je z přehledu zřejmé, nejvíce je vyučených (1018), nejméně pak vyučených s maturitou (166). Nejvíce absolventů škol bylo zaevidováno v měsících červenec až říjen (397, 570, 733 a 421). V těchto měsících je jich nejvíce, což souvisí s koncem a začátkem školního roku.

K 1. 1. 1992 bylo na území okresu Olomouc 24 zemědělských družstev s celkovou výměrou zemědělské půdy 62 597 ha a s počtem pracovníků 15 434. Mimo družstva zde tehdy byly i další organizace, jako např. Výzkumný a šlechtitelský ústav zelinářský, Sempra, o. z., Lotos s. p. Jako účelové zařízení zde byl také školní zemědělský statek Střední zemědělské školy na Hradisku a další organizace. V roce 1991 bylo evidováno celkem 307 uchazečů ze zemědělských profesí. Tento počet není zcela přesný, neboť existují i uchazeči, kteří v zemědělství pracovali dříve a při evidenci nahlásili jinou profesi. Největšího počtu dosahují zahradníci, což je dáno rušením specializovaných úseků zemědělských družstev, projevilo se zde i postupné propouštění z olomouckého zahradnického podniku Lotos,

Tab. 1: Počet zaevidovaných absolventů v roce 1991

1991	Žáci po ZŠ	Vyučen (SO)	Vyučen s mat.	Gymn.	ÚSO	VŠ	Celkem
I.	0	6	10	8	12	32	68
II.	0	4	11	5	7	19	46
III.	1	29	11	23	18	15	97
IV.	1	14	5	27	29	37	113
V.	1	5	13	31	28	14	92
VI.	1	14	5	27	29	37	113
VII.	9	92	24	68	118	86	397
VIII.	14	141	20	118	185	92	570
IX.	141	237	18	128	163	46	733
X.	14	169	34	75	101	28	421
XI.	4	139	10	46	56	12	267
XII.	4	168	5	39	49	7	272
Celkem	190	1018	166	595	795	425	3189

s. p. a z oborového podniku Sempra. Značné množství propuštěných zemědělských mechanizátorů a traktoristů naznačuje tendenci snižovat strojní vozový park, což souvisí s výkonnější technikou, pro kterou je potřebný menší počet pracovníků. Se snižováním počtu zaměstnanců klesá i počet zaměstnaných pracovníků živočišné výroby, a to jak dělníků, tak i techniků. Tento fakt souvisí se snahou snižovat počty dobytčích jednotek na jednotlivé stáje. Tímto způsobem se bude postupně odbourávat socialistická megalomanie, která se neukázala být perspektivní, a to nejenom v zemědělství. Počty ostatních profesí jsou úměrné celkovému stavu struktury pracovníků v zemědělství.

Dále byl proveden rozbor uchazečů ze zemědělství, též podle stupně vzdělání (tabulka 2), kde přichází v úvahu vyučení bez maturity (SO), vyučení s maturitou (SOU), absolventi ÚSO, v tomto konkrétním případě jde o SZTŠ a vysokoškolský.

Tab. 2: Uchazeči se zemědělským vzděláním v r. 1991

Vzdělání	Vyučen	Vyučen s mat.	ÚSO	VŠ	Celkem
Počet	40	41	95	45	221

Celkový počet 307 uchazečů se zemědělským vzděláním, kteří se evidovali v roce 1991, neodpovídá celkovému počtu podle rozdělení v tabulce 2, neboť v zemědělství pracuje řada osob, které nemají zemědělské vzdělání. Tento rozdíl činí 86. Počet propuštěných ze zemědělských provozů je však větší, neboť je v nich zaměstnáno mnoho pracovníků-řemeslníků, kteří tvoří velkou část přidružené výroby. Tyto provozy se ruší, nebo alespoň z velké části se omezují. Tito pracovníci mají šanci se zaměstnat vzhledem ke svým zkušenostem i mimo zemědělství; s výhodou mohou vytvářet servisní firmy i pro zemědělství. Nabídka volných pracovních míst, které nabízejí zemědělské podniky je různorodá, převážně se jedná o místa, která přímo se zemědělskou výrobou nesouvisí. Jde například o pekaře, prodavače smíšeného zboží, pomocné kuchaře, natěrače atd. Z technických kádrů jsou to převážně právníci a ekonomové. Vlastních zemědělských míst, jako např. ošetřovatelů drůbeže, krmičů a ošetřovatelů dobytka, je podstatně méně. Hodnocení údajů o nezaměstnanosti z jednoho roku je málo statisticky průkazné.

Abychom si udělali představu, jak se situace vyvíjela dále, uvádíme zde údaje z roku 1996, tedy po pěti letech. Průřezový pohled nám sděluje, jaký byl stav na konci jednotlivých měsíců.

Tab. 3: *Stav absolventů v roce 1996 – průřezový pohled*

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
v abs. číslech	476	404	343	302	266	379	598	650	794	764	709	745
v %	11,0	8,6	7,3	6,6	6,1	9,2	14,1	13,5	15,9	14,7	13,7	14,1

Srovnáme-li údaje z tabulky 3 s tabulkou 1, vidíme, že v roce 1996, tedy po 5 letech je nejvíce absolventů opět v měsíci září, což souvisí se začátkem školního roku. Důvodem vysokého počtu evidovaných uchazečů až v tomto měsíci je také to, že uchazeči nejsou dostatečně finančně motivováni vzhledem k minimální nebo žádné praxi ze strany zaměstnavatelů a na druhé straně dostávají většinou hmotné zabezpečení a navíc jsou dopláceni do výše životního minima. U některých absolventů je důvodem pozdějšího zaevidování též jejich nesamostatnost v rozhodování a závislost na rodičích. Celkově můžeme říci, že počty zaevidovaných absolventů v jednotlivých měsících jsou mnohem vyšší než v roce 1991.

V roce 1996 prošlo evidencí úřadu práce 2088 absolventů. Z tohoto počtu 1441 absolventů (69,0 %) ukončilo studium v roce 1996.

Tab. 4: *Struktura vzdělanosti absolventů v roce 1996*

Popisovaná skupina absolventů	absol. číslo	%
Absolventi celkem	2088	100,0
Absolventi ZŠ	14	0,7
Vyučení	877	42,0
SŠ bez maturity	24	1,1
Vyučení s maturitou	177	8,5
Absolventi gymnázií	164	7,9
SŠ s maturitou	585	28,0
Vyšší vzdělání	11	0,5
Absolventi VŠ	236	11,3

Ve srovnání s rokem 1991, kdy prošlo evidencí ÚP 3189 absolventů, se jedná o pokles v absolutních číslech o 1101 absolventů.

* * * * *

Podívejme se nyní na umístování absolventů zemědělských škol podrobněji. Umístování absolventů není jednoznačným odrazem relace mezi nabídkou a poptávkou na regionálním trhu práce. Do hry vstupuje plnoletost, absence praxe, která znevýhodňuje absolventy v některých oborech více než

v jiných. Získat vzdělání v určitém oboru neznamená automaticky získat v něm pracovní uplatnění.

Přehled umísťování absolventů zemědělských škol podle oborů vzdělání v r. 1996

- „Mechanik opravář“ (kód oboru 2466), obtížnost umísťování stupeň 3. Z 53 absolventů se umístilo 32 osob, z toho 7 na dotaci. Většinou se jedná o vyučené. K výkonu profese je vhodný svářečský průkaz (ten je podmíněn plnoletostí).
- „Pěstitel-chovatel“ (kód oboru 4230), obtížnost umísťování 4. Všichni měli SŠ s maturitou a byly absolventy SŠ zemědělské Olomouc. Na umístění měla vliv sezónnost práce. Většinou se umístili do jiného oboru, než ve kterém se vyučili.
- „Zahradník“ (kód oboru 4571), obtížnost umísťování 2. Většinou se jednalo o muže, vyučené. Na umístění měla vliv sezónnost práce.
- „Pěstitelství“ (kód oboru 4231), obtížnost umísťování 4. Jednalo se většinou o ženy, vyučené. Tři absolventi byli dlouhodobě nezaměstnaní. Na umístění měla vliv sezónnost práce. Většinou se absolventi umístili do jiného oboru, než ve kterém se vyučili.
- „Operátor zemědělské výroby“ (kód oboru 4503), obtížnost umísťování 4. Většina byla vyučena s maturitou. Všichni byli absolventy SOU zemědělského Olomouc. Na umístění měla vliv sezónnost práce.
- „Zemědělská výroba“ (kód oboru 4572), obtížnost umísťování 3. Většina byla vyučena. Z 11 umístěných byli 2 na dotaci. Na umístění měla vliv sezónnost práce.
- „Chovatel“ (kód oboru 4580), obtížnost umísťování 3. Většinou se jednalo o ženy.

K výše uvedenému uvádíme „stupně obtížnosti umísťování“:

- 1 - bez obtíží
- 2 - průměrně, spíše bez obtíží
- 3 - průměrně
- 4 - spíše s obtížemi
- 5 - obtížně

Závěrem lze říci k této první části, která byla zaměřena na hodnocení nezaměstnanosti absolventů zvláště ze zemědělských oborů, následující: V dnešní době není třeba si dělat iluze o tom, že stav našeho zemědělství je dobrý. Dosud není dokončena transformace bývalých JZD na nové progresivnější formy výroby, zemědělci se potýkají s mnoha problémy – vysoké počáteční vstupy do výroby, nedostatek dotací, zvláště v horských a podhorských oblastech atd. Tyto a mnohé další negativní faktory (např. nízké finanční ohodnocení ve srovnání s jinými odvětvími národního hospodářství) jsou hlavní příčinou toho, že zájemců o studium na zemědělských školách je každým rokem méně, omezují se počty žáků ve třídách, slučují se obory apod. Mnozí z absolventů po ukončení studia nebo učebního oboru si raději nacházejí zaměstnání v jiných, pro ně z mnoha důvodů zajímavějších oborech.

Důležitou roli též hraje aktivní snaha absolventa pro své zaměstnání něco konkrétního udělat. Pokud již není reálné zaměstnat se ve vystudovaném oboru vzdělání, jsou určitou možností řešení rekvalifikační kursy.

Zaměstnanost absolventů středních a vysokých zemědělských škol je nižší než u ostatních částí populace. Například v r. 1990 ukončilo v ČSFR své

Tab. 5: Umísťování absolventů v závislosti na oboru vzdělání

Název oboru a kód oboru	Počet evid. alespoň 1 den mezi 1. 5.-31. 10. 96	prům. délka evid. bez dlouhodobě nezaměstn.	% vyřazených	% umístěných	Počet umíst. s dotací	Počet dlouhodobě nezam.
pěstitel- chovatel (4230)	7	56	57	57	0	0
pěstitel- ství (4231)	15	76	40	27	0	3
operátor zeměděl- ské tech. (4503)	8	64	25	12	0	0
zahradník (4571)	15	55	40	40	1	0
zeměděl- ská výro- ba (4572)	20	56	55	40	2	1
chovatel (4580)	7	59	42	29	0	0

vzdělání 182 tisíc absolventů středních škol a 20 tisíc absolventů vysokých škol. Ještě k 31. 5. 1990 však nenalezlo pracovní uplatnění 17 957 absolventů SŠ a VŠ. Které jsou příčiny tak obtížného umísťování absolventů zemědělských škol?

Za hlavní můžeme považovat tyto:

- celkový úbytek pracovních míst,
- nezájem o pracovníky bez odborné praxe,
- nedostatek volných pracovních míst pro duševní pracovníky,
- disproporce mezi profesní a kvalifikační strukturou absolventů a volnými místy,
- nedostatek možností pro rekvalifikace,
- vzdálenost pracovního místa od bydliště.

Jde tedy o stejné důvody, které se vyskytují při nezaměstnanosti dospělých pracovníků, vystupují však nápadněji do popředí. U absolventů zemědělských škol pak přistupují navíc jako důležitý činitel změny ve struktuře zemědělství. Cesty řešení nezaměstnanosti mládeže jsou různé. Měly by být zásadního a trvalého charakteru. Opatření by měla celkově zmírnit negativní působení nezaměstnanosti, a to jak v ekonomické, sociální a v neposlední řadě i morální oblasti života. Důležité je si uvědomit, že zásadní a dlouhodobé řešení všech problémů spojených s nezaměstnaností je záležitostí realizace celé radikální ekonomické reformy i celého souboru systému vzdělávací a odborné přípravy mladých lidí. Státní politika musí tedy směřovat jak k podpoře urychleného rozmísťování uchazečů o práci a udržování kvalifikace, tak k vytvoření sítě sociálních kontaktů s neumístěnou mládeží. Cesty řešení těchto problémů jsou následující:

1) *Potřeba změn v přípravě povolání*

Celá výuka na zemědělských školách se musí přizpůsobit budoucím potřebám trhu práce i předpokládaným trendům zemědělské výroby ve všech jejich sférách. Je proto nutné zajistit ve výchovně vzdělávacím procesu tyto tři okruhy změn:

- a) V systému odborné přípravy je třeba podpořit na všech vzdělávacích stupních (od učňovského až po vysoké školy) uplatnění modelového systému přípravy, který usnadní další rozšiřování, zvyšování i změny kvalifikace v dalším průběhu života.
- b) Druhým, velmi podstatným úkolem je přizpůsobit náplň odborné přípravy potřebám budoucí poptávky po práci v její profesní a kvalifikační struktuře.
- c) Je potřebné přehodnotit způsoby ekonomického zabezpečení odborné přípravy mládeže na povolání tak, aby tento systém zvýraznil zájem a spoluodpovědnost zaměstnavatelů (organizací) na této přípravě.

2) *Využití zahraniční spolupráce*

Toto je cesta, která vede přes efektivnější koordinaci zahraniční spolupráce a pomoci tak, aby byly připraveny a realizovány různé programy zaměstnanosti, které vycházejí z aktivní politiky zaměstnanosti. V současné době se jeví reálnou například spolupráce s Velkou Británií. Její ministerstvo zaměstnanosti připravuje s partnery z ČR učební osnovy pro vyšší ročníky středních, případně vysokých škol. V rámci Evropské unie byl vyčleněn pro ČR značný objem prostředků na projekty spojené s restrukturalizací trhu práce. Jedním z těchto projektů je program zaměstnanosti mládeže, který je připravován a bude předložen fondu PHARE k financování.

Pro učňovské školství je z tohoto bodu důležitá a zajímavá možnost spolupráce ve vzdělávání hospodářských odborných a řídicích pracovníků v SRN. Německá strana nabídla možnost vyškolení určitý počet učňů ve vybraných oborech, včetně jazykové přípravy. Součástí nabídky je i příprava mistrů odborné výchovy.

3) *Potřeba nových právních úprav*

Absolventi všech typů škol by měli vědět, že v pracovně právních předpisech je stanoven zákaz sjednávání pracovního poměru na dobu určitou. Tato zásada se velmi často porušuje, a to zcela vědomě především ze strany zaměstnavatele. Absolventi se tomu většinou z neinformovanosti nebrání.

4) *Další možnosti*

V případě nezaměstnaných absolventů středních a vysokých škol, stejně tak i absolventů odborných učilišť, lze za vhodné nebo alespoň přijatelné

zaměstnání považovat i takové, které neodpovídá profilu absolventa. Mohou to být veřejně prospěšné práce, např. větší stavby financované státem, sezónní a kampaňové práce v zemědělství a lesnictví, práce v sociálních zařízeních atd. Jistou možností jsou také stáže ve státní správě (finanční, živnostenské, berní úřady, policie apod.). Nezaměstnané absolventy lze též posílat na nespécifické rekvalifikace universálního charakteru nebo to mohou být krátkodobé specializované kurzy s poskytnutím zvláštního stipendia. Tyto stáže jsou právě v zemědělství velmi výhodné (Havlíčková, 1991).

Důležitým krokem ke zvýšení zaměstnanosti absolventů učilišť, středních a vysokých škol bylo přijetí usnesení vlády České republiky č. 238 ze dne 10. července 1991, které mj. obsahuje i Opatření ke zvýšení zaměstnanosti absolventů středních a vysokých škol. Účelem těchto opatření je především stimulovat podniky k přijímání mladých lidí do pracovního poměru a tam, kde pracovní místa nejsou, vytvářet tzv. praktikantská a asistentská místa. Těm absolventům, kteří nenajdou uplatnění ani tímto způsobem, je potom potřebné umožnit rekvalifikaci.

Rekvalifikace tvoří relativně samostatnou, ale přitom velmi důležitou možnost zaměstnat čerstvé absolventy i ostatní s krátkou či delší dobou praxe. K těmto účelům zřídilo MŠMT ČR k 1. 9. 1991 ve všech okresních městech konzultační střediska. Tato střediska zřizují školské úřady ve spolupráci s příslušnými úřady práce a dalšími subjekty provádějícími rekvalifikace. Úkolem jmenovaných středisek je zajistit, aby v regionu byly absolventům škol a mladistvým dostupné kurzy nespécifické rekvalifikace. Hlavní činností konzultačních středisek je zabezpečení koordinace a zprostředkování rekvalifikačních kursů a jejich vlastní pořádání. Důležitým posláním konzultačních středisek je řešení dalšího problému nezaměstnané mládeže, a to posilování sociální vazby. Rekvalifikace jsou připravovány jako kurzy podnikatelského minima pro absolventy středních škol, nevyklučuje se ani účast absolventů jiných typů škol. Náplní podnikatelského minima je 10 ucelených a vzájemně souvisejících okruhů:

1. Tržní hospodářství,
2. Právní aspekty podnikání,
3. Založení podniku,
4. Bankovníctví a pojišťovnictví,
5. Finanční hospodaření podniku,
6. Účetnictví podniku,
7. Kancelářská technika,
8. Management podniku,
9. Marketing v podniku,

10. Výběrové bloky a rozšíření základních okruhů.

V zemědělství se může toto minimum uplatnit především v okruzích 1, 2, 3, 8 a 9. Při důkladnějším rozboru jednotlivých okruhů zjišťujeme, že zemědělské sféry se týkají víceméně všechny okruhy. Úřad práce v Olomouci nabízel například tyto rekvalifikace: tvorba a ochrana životního prostředí a ekologie, vodohospodář, ekolog a kurs dřevorubců a stělmistrů. Rekvalifikačních kursů je podstatně více, jsou však zaměřeny především na výpočetní techniku (12), management a marketing (4), jazykové kursy apod. Další jsou zaměřeny na stavební profese, zpracování kovů; „podnikatelského“ typu, to jsou hostinští, číšníci apod.

Snižování nezaměstnanosti u absolventů SOU

Možnosti, kterými je možno snižovat nezaměstnanost v době, kdy se objeví jako tvrdá realita, jsou uvedeny výše. Nezaměstnanosti je však nutno čelit již preventivně. Pokusíme se to demonstrovat na absolventech SOU. Jedním z možných způsobů je zavedení takových učebních oborů, které by již svou celkovou koncepcí podstatně snižovaly nebezpečí nezaměstnanosti u absolventů. Střední odborné učiliště zemědělské v Olomouci má zaveden jeden takový obor – „Farmář, farmářka“ (č. oboru: 45-66-2:01). Tento obor je schválen MŠMT ČR a nahrazuje obory mechanizátor rostlinné výroby a chovatel, chovatelka, a to od 1. 9. 1995.

1) *Stručný popis oboru*

Žáci jsou připravováni pro dělnické činnosti v odvětví pěstování rostlin a chovu hospodářských zvířat ve všech formách zemědělského podnikání s důrazem na samostatnost v práci. Tento obor reaguje na nové ekonomické i politické změny v naší společnosti, je dostatečně flexibilní a umožňuje žákům podle jejich schopností, zájmů a předpokladů, stejně tak i podle podmínek regionů, volit profesní zaměření, které by podstatně snižovalo výši nezaměstnanosti v daném oboru. Celková doba studia jsou tři roky. Studium je voleno jako modulové, každý ročník vytváří vnitřně diferencovaný prvek systému, který žák může ukončit zkouškou, avšak dává také možnost i po přerušení studia plynule pokračovat ve studiu v dalším ročníku.

2) *Charakteristika obsahu vzdělání*

Obsah vzdělání je rozvržen tak, aby žáci mohli po každém ročníku „vystoupit ze systému přípravy“ se vzděláním na úrovni příslušného ročníku. Toto vzdělání má složku všeobecnou a odbornou. Všeobecnou tvoří skupina předmětů jazyků, matematiky a přírodovědných předmětů. Dále je to tělesná výchova, která je zvláště důležitá pro výkon zemědělských profesí

v každé specializaci. Složka odborného vzdělání je tvořena základním a speciálním učivem a tvoří odborný profil absolventa. Speciální učivo je koncipováno jako pružný, dynamický systém, který žákům umožňuje ukončit studium na různých kvalifikačních úrovních a připravit je pro práci v nových podmínkách a potřebách zemědělské praxe.

První ročník je koncipován tak, že vytváří odborný základ vědomostí a dovedností nutných pro vykonávání základních prací v pěstování rostlin a chovu zvířat. Umožňuje žákům po jeho absolvování zařadit se do pracovního procesu. Absolventi prvního ročníku obdrží osvědčení o dosažené kvalifikaci pro základní práce v chovu dojníc, telat a prasat a základní ruční práce v pěstování rostlin. Druhý ročník si klade za cíl připravit žáky pro výkon mechanizačních prací v pěstování rostlin, řízení, obsluze, údržbě, seřizování a provádění drobných mechanizačních prostředků a pro vykonávání veškerých prací spojených s chovem jednotlivých kategorií skotu a prasat. Pokud žák úspěšně ukončí studium i tohoto ročníku, obdrží osvědčení s kvalifikací pro ošetřování hospodářských zvířat a pěstování rostlin.

Vhodný výběr volitelných bloků v modulovém systému v jednotlivých ročnících studia umožňuje též získat přiměřené znalosti o chovu ostatních hospodářských zvířat, o ošetřování luk a pastvin, dále i o pěstování vybraných plodin apod.

Ve třetím ročníku si mohou žáci podle svých zájmů, místních podmínek nebo požadavků budoucího zaměstnavatele prohloubit získanou kvalifikaci a specializovat se pro výkon náročnějších činností. U chlapců spočívá příprava v možnosti získat oprávnění k řízení motorových vozidel skupiny C a speciálních samojízdných strojů používaných v zemědělství. V rámci opravárenství mohou získat průkaz pro svařování plamenem nebo elektrickým obloukem, základní dovednosti ve strojním obrábění, atd. Děvčata si prohloubí vědomosti a dovednosti v chovu zvířat, v použití strojů a zařízení v chovu zvířat (dojírny, krmné automaty, linky), v obsluze osobního počítače apod. Pokud žák ukončí i tento ročník, studium je ukončeno závěrečnou zkouškou a získá výuční list farmář, farmářka.

3) Profil absolventa

Získané vědomosti, dovednosti a pracovní návyky vytvářejí předpoklad pro výkon dělnických činností a úspěšné podnikání v zemědělství ve všech jeho sférách. K nejdůležitějším potřebným vlastnostem patří následující:

- samostatné myšlení a rozhodování,
- cílevědomé, vyvážené a rozhodné ekonomické jednání,
- aplikace získaných poznatků v praxi,
- iniciativní a samostatné řešení úkolů na pracovišti,
- schopnost samostatně vést rodinnou zemědělskou farmu.

System přípravy v oboru „farmář, farmářka“ vytváří předpoklady k tomu, aby absolvent byl po příslušné praxi schopen vykonávat základní i specializované činnosti v odvětví pěstování rostlin a chovu hospodářských zvířat na úrovni požadavků a cílů přípravy absolvovaného ročníku.

4) Podmínky přijetí

Do prvního ročníku se přijímají žáci, kteří absolvovali 9. ročník ZŠ a splňují podmínky stanovené závaznými předpisy pro přijímání žáků na SŠ a kteří splňují zdravotní podmínky. Podmínkou vstupu do vyšších ročníků je úspěšné ukončení ročníku předešlého. Do studia se přijímají hoši i dívky.

5) Uplatnění absolventů

Toto je z hlediska zaměstnanosti velmi důležitý aspekt. Celé studium je vytvořeno tak, aby náplň odborných předmětů plně odpovídala současné praxi. Tím se vytvářejí podmínky pro možnosti uplatnění absolventů bez rizika nezaměstnanosti, nebo jeho omezení na co nejmenší míru. Absolventi jsou zařazováni podle dosaženého vzdělání, odbornosti a získaných oprávnění pro výkon daných činností do jednotlivých povolání dělnického nebo technicko-hospodářského charakteru.

6) Směry a možnosti dalšího vývoje

Absolventi učebního poměru, kteří vykonali úspěšně závěrečnou zkoušku, se mohou ucházet o přijetí do studijních oborů středních škol určených pro absolventy tříletých učebních oborů navazujících na předchozí přípravu. Studium probíhá na příslušné střední škole formou denního studia nebo studia při zaměstnání.

Použitá literatura

- ČÁP, J., DYTRYCH, Z. *Utváření osobnosti v náročných životních situacích*. Praha: SPN, 1968.
- HAVLÍČKOVÁ, V. Program zaměstnanosti mládeže. *Sociální politika* 17, 1991, č. 9–10, s. 5–7.
- Pojetí experimentálního systému přípravy mládeže pro výkon dělnických povolání oboru FARMÁŘ, FARMÁŘKA*. MŠMT ČR 1991.
- Vyhláška MPSV ČR č. 21/1991 Sb.*, o bližších podmínkách zabezpečování rekvalifikace uchazečů o zaměstnání a zaměstnanců.
- Zákon č. 1/1991 Sb.*, o zaměstnanosti, ve znění pozdějších právních předpisů.
- Zákon č. 9/1991 Sb.*, o zaměstnanosti a působnosti orgánů České republiky na úseku zaměstnanosti.

KOLUCH, P. Zemědělské školství a problematika nezaměstnanosti. *Pedagogická orientace* 1999, č. 4, s. 67–77. ISSN 1211-4669.

Adresa autora: Ing. Petr Koluch, Brandlova 5, 779 00 Olomouc 9